

Lax Péter Abel-díjat kapott

A következő írással Lax Péter magyar származású amerikai matematikust köszöntjük abból az alkalomból, hogy 2005-ben elnyerte a matematikusok Nobel-díjaként számontartott Abel-díjat. Lax Péter 1936-tól 1941-ig iskolánk, az akkori Mintagimnázium tanulója volt.

Lax D. Péter 1926-ban született. 1941-ben szüleivel együtt elhagyta Magyarországot, és New Yorkban telepedett le. Híre azonban megelőzte őt; a csodagyerekeknek tartott ifjú matematikusról legendákat meséltek. Idehaza Péter Rózsa, Turán Pál, König Dénes voltak a tanárai, kint pedig Erdős Pál foglalkozott vele nagy szeretettel. Erdős 1943-ban írt egy cikket, melynek lábjegyzetében szerepelt, hogy az egyik tétel bizonyítása egy tizenhét éves magyar fiatalembertől, Lax Pétertől származik.

A negyvenes években Lax Los Alamosban dolgozott Kemény Jánossal, a Basic-programozási nyelv megteremtőjével, és Neumann Jánossal, a világhírű matematikussal. Neumann János a második világháború alatt az amerikai katonaság szakértője volt, a hadsereg számára bombák lökeshullámaival foglalkozott. E lökeshullámok tanulmányozása az atombomba kifejlesztéséhez volt kívánatos, minthogy a bomba működéséhez megfelelő időben és időzítéssel kell a robbanóanyagot működésbe hozni, és a radioaktív tölteteket egymáshoz illeszteni. A bombák lökeshullámait parciális differenciálegyenletek írják le. Az ilyen egyenletek megoldását emberi aggyal csak rendkívül hosszú idő alatt lehetne megoldani. Ezért volt szükség az első nagy teljesítményű, modern számítógépek kifejlesztésére, amelyben Neumann János és csapata az élen járt. Los Alamosban „a szellemi vezető Neumann János volt, akinek határozott elképzelése volt a számítástechnika szerepéről a tudományban és a technológiában egyaránt.” – így emlékezett vissza Lax Péter pályája kezdetére és legfőbb mentorára. A Los Alamosban megkezdett munkát folytatta később is: a New York-i Egyetemen elméleti és egyben alkalmazott matematikusként dolgozott. Maga is a hullámszerű mozgásokat leíró sokváltozós differenciálegyenletek és az egyensúlyi rendszerekhez kapcsolódó elliptikus egyenletek kutatója lett, és már az Abel-díj előtt is számos kitüntetésben részesült. Az USA Nemzeti Tudományos Díja mellett Wolf-díjat, Lester R. Ford-díjat, Wiener-díjat és magyar Semmelweis-díjat is kapott.

Az Abel-díjat a tudós tavasszal vehette át. A díj indoklása a parciális differenciálegyenletek elméletében és annak alkalmazásaiban elért alapvető eredményeit, valamint a megoldások numerikus kiszámolását emeli ki. „Vannak gondolataim, amelyek talán vezetnek valamire” – nyilatkozta Lax Péter nemrégiben, amikor egy újságíró a folytatásról kérdezte a matematikust.

Gratulálunk az Abel-díjhoz, és jó egészséget, sok erőt kívánunk Lax Péternek az újabb tervek megvalósításához!

JUHÁSNÉ HORVÁTH KATALIN